

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ**

**ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ И ОДБРАНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
„МУЗИКА И СИМБОЛИЧКА ГЕОГРАФИЈА: ГУСЛАРСКЕ ПРАКСЕ И
КОНСТРУИСАЊЕ ИДЕНТИТЕТА У РЕГИЈИ ИСТОЧНО САРАЈЕВО У БОСНИ И
ХЕРЦЕГОВИНИ“ КАНДИДАТКИЊЕ ЗОРАНЕ ГУЈЕ ДРАЖЕТЕ**

На седници Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду, одржаној 24.09.2026. године, изабрани смо у Комисију за писање извештаја о оцени докторске дисертације „Музика и симболичка географија: гусларске праксе и конструисање идентитета у регији Источно Сарајево у Босни и Херцеговини“ кандидаткиње Зоране Гуја Дражете дипломираног етномузиколога, магистра етномузикологије и докторанткиње на Одељењу за етнологију и антропологију. Након читања дисертације, процене њеног квалитета и разматрања пратеће документације, подносимо Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Зорана Гуја Дражета (1992) завршила је основну школу „Пале“ и Школу за основно музичко образовање (смер клавира) у Источном Сарајеву (Палама), а средњу музичку школу (смер музички сарадник-теоретичар и музички извођач-соло певач) у „Гимназији и средњој стручној школи Источна Илиџа“ у Источном Новом Сарајеву. Дипломирала је и магистрирала 2015. односно 2016. године на Музичкој академији Универзитета у Сарајеву, Одсек за музикологију и етномузикологију, смер Етномузикологија и добитница је награде „Сребрена

значака“ Универзитета у Сарајеву за једног од најбољих студената I и II циклуса студија поменуте академије 2016. године. Школовање наставља на Филозофском факултету Универзитета у Београду на Одељењу за етнологију и антропологију, где 2023. године уписује докторске студије. Од 2022. године запослена је на Музиколошком институту САНУ, најпре као истраживач-приправник, а затим од 2024. у звању истраживача-сарадника. У својим истраживањима примарно је усмерена на вокалне облике сеоске традиције, вокално-инструменталну праксу (певање уз гусле), музику и идентитет(е), културно наслеђе и апликативну етномузикологију. Учествовала је на више националних и међународних научних скупова и симпозијума и неколико студентских конференција, те на националним и међународним пројектима и радионицама, а била је члан жирија и предавач на различитим смотрима и фестивалима фолклора. Зорана Гуја Дражета је уредник и музички продуцент неколико документарно-играних етнолошких филмова и CD издања, те аутор књиге „Народна музичка традиција Пала и околине“ (2017). До сада је објавила преко петнаест научних радова у часописима и зборницима радова од националног и међународног значаја. Теренска истраживања обављала је на подручју готово целе Босне и Херцеговине, као и Горе (АП Косово и Метохија) и северне Далмације. Члан је Међународног већа за традиционалну музику и плес (ICTMD), Удружења фолклориста Србије и Етнолошко-антрополошког друштва Србије.

Докторска дисертација „Музика и симболичка географија: гусларске праксе и конструисање идентитета у регији Источно Сарајево у Босни и Херцеговини“ обликована је према важећим упутствима и стандардима о облику и садржају докторске дисертације који су важећи на Универзитету у Београду. Дисертација Зоране Гује Дражете садржи 204 штампаних страница А4 формата, од чега обим главног текста дисертације износи 196 стране, док списак литературе и извора чини 43 стране, а главни текст садржи и 4 карте.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања докторске дисертације под називом „Музика и симболичка географија: гусларске праксе и конструисање идентитета у регији Источно Сарајево у Босни и Херцеговини“ јесу начини на које гусларске праксе, тачније певање уз гусле, учествују у формирању и обликовању идентитета у регији Источно Сарајево у Републици Српској-Босни и Херцеговини. Кандидаткиња је истраживала процесе путем којих испитаници перципирају

певање уз гусле као елемент сопствене идентификације у оквиру одређеног простора.

Основни циљ истраживања ове докторске дисертације јесте утврђивање улоге коју гусларске праксе имају у конструисању и испољавању локалног, регионалног и етничког идентитета на простору Источног Сарајева у Босни и Херцеговини. Кандидаткиња посебну пажњу посвећује међусобном односу музике и простора, односно начинима на које географска и физичко-просторна димензија учествује у обликовању симболичких значења музике, као и начинима на које музичке праксе доприносе симболичком обликовању и означавању простора као „музичког региона“.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Претпоставка од које је кандидаткиња пошла у својем истраживању јесте да се гусларске праксе посматрају у ширем смислу, као сложен социокултурни феномен који истовремено представља културни производ и учествује у производњи и репродукцији друштвених и културних значења. Прва хипотеза коју је кандидаткиња у својој дисертацији потврдила јесте да се кроз музику, тачније одређене културне појаве и процесе оличене у гусларским праксама конструишу идентитети на локалном, регионалном и етничком, односно националном нивоу.

Друга хипотеза је потврђена приказом процеса и начина на који је одређено, односно дефинисано место извођења у политичком, административном, културном и етничком смислу у значајној мери утицало на природу и интензитет ефеката извођене музике у оквиру датог места, града, области или регије. Истовремено, долази и до утицаја у обрнутом смеру – врста музике која се изводи на одређеном месту утиче на начин на који ће то место бити перципирано од стране свих оних који су укључени у дату музичку праксу.

Методологија коју је кандидаткиња применила у свом истраживању подразумева пре свега теренско истраживање карактеристично за антрополошку научну дисциплину. Теренски рад је обухватио (полу)структуриране интервјуе са испитаницима, а коришћени су и методи неформалних разговора, посматрања са учествовањем и опсервација, који су се показали као изузетно користни, али и неопходни узевши у обзир истраживану тематику и дати простор. Посматрање, тј. присуство и опсервација су коришћени у различитим јавним и приватним догађајима – фестивалима, смотрама, концертима, наступима и манифестацијама које су у већој или мањој мери укључивале певање уз гусле, као и на свадбама, славама, рођенданима и

прославама. Фокус истраживања је био на разговорима са особама које су носиоци те праксе – самим гусларима „аматерима“, „(полу)професионалцима“, али и особама које су повезане са гусларским праксама у ширем контексту – од љубитеља гусала, организатора фестивала, сабора и челника удружења, друштава и школа гусала, али и појединаца који на раличите начине утичу на организационе, техничке и програмске апсекте гусларских пракси на подручју Источног Сарајева. На тај начин је добијена још једна перспектива овог испитиваног феномена. Осим тога, кандидаткиња се у свом истраживању посебно осврнула и на ауторефлексивни приступ који је био још један метод рада који је допринео овом истраживању.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација „Музика и симболичка географија: гусларске праксе и конструисање идентитета у регији Источно Сарајево у Босни и Херцеговини“ организована је у пет поглавља Увод, Теоријско-методолошки оквир, Однос традиције и музике на примјеру солистичких и групних гусларских пракси, Конструкција колективних идентитета путем гусларских пракси у регији Источно Сарајево, као и Завршна разматрања, након којих следи списак литературе, извора и прилога.

У уводном поглављу кандидаткиња је јасно дефинисала предмет свог истраживања, као и основне концепте око којих је формирала анализу, као што су предмет и циљ истраживања. Изложене су и основне хипотезе, али је указано и на мотив истраживања ове теме, као и специфична анализа истраживачке позиције саме кандидаткиње.

Следеће поглавље насловљено „Теоријско-методолошки оквир“ садржи детаљно објашњење свих теоријских праваца којих се кандидаткиња држи у својој анализи, али и подробније дефинисање кључних концепата који представљају основу истраживања у оквиру засебних потпоглавља. У својој дисертацији кандидаткиња музици приступа као социокултурном феномену који представља средство комуникације, односно конструисања различитих нивоа идентификације и односа музике и простора посматраних кроз теоријски оквир који се односи на симболичку географију. Напошетку се осврће на дијахронијски приказ проучавања музике у оквиру етнологије и антропологије, а затим на посматрање гусларских пракси као социокултурног аспекта и симболичке географије. У посебном потпоглављу кандидаткиња је дала приказ теоријских оквира на основу којих је сагледана конструкција идентитета на локалном, регионалном и етничком

нивоу, као и представљањем ширег друштвено-историјског, политичког и научног промишљања и проблематику одређења проучаване регије Источно Сарајево који су неопходни за разумевање проучаваног феномена гусларских пракси. Такође, презентован је и методолошки оквир истраживања као целокупни приступ и образложење избора метода у овој дисертацији у складу са темом истраживања.

У поглављу „Однос традиције и музике на примјеру солистичких и групних гусларских пракси“ кандидаткиња поставља и образлаже истраживачки оквир за разумевање односа традиције и (традиционалне) музике, полазећи од прикупљене и анализиране етнографске грађе. Посебан допринос овог поглавља огледа се у томе што кандидаткиња традицију и музику не посматра као статичне и унапред дате категорије, већ указује на њихову културну конструисаност, променљивост и зависност од конкретних друштвених и културних контекста. На тај начин, анализирана грађа представља основу за сагледавање различитих схватања традиције и музике и идентификовање параметара посредством којих се, кроз гусларске праксе, конструишу и преговарају идентитети. Кандидаткиња ову проблематику разматра на више међусобно повезаних нивоа, обухватајући како музичке, тако и ванмузичке аспекте гусларских пракси. Посебна пажња посвећена је мотиву слободе и представама о културним херојима, који се показују као значајни елементи повезани са певањем уз гусле и гусларском праксом у ширем смислу. Значајан сегмент анализе представља и разматрање начина именовања гусларских друштава, удружења и школа гусала на проучаваном подручју, чиме кандидаткиња указује на значај именовања као једног од механизма симболичког позиционирања и артикулисања припадности. На исти начин, приказом и проблематизацијом фестивала и сабора кандидаткиња проширује анализу изван оквира самог извођачког чина и показује да се значења гусларских пракси конституишу и кроз различите облике њихове јавне презентације, институционализације и колективног практиковања. Анализом гусала и костима, односно ношње, као материјалних аспеката ових пракси, додатно се указује на сложеност процеса у којем се музички израз повезује са визуелним, материјалним, просторним и симболичким елементима културе. Наведено аналитичко-интерпретативно поглавље је, заправо, целовитије сагледавање гусларских пракси као сложеног културног феномена који није могуће свести искључиво на музички или извођачки аспект, те, стога, кандидаткиња показује да се значења која се приписују гулама и гусларским праксама производе и трансформишу у односу на различите друштвене, културне и симболичке контексте, при чему се музички и ванмузички елементи међусобно преплићу у процесима конструисања идентитета и односа музике и простора, тј. места.

Следеће поглавље дисертације под називом „Конструкција колективних идентитета путем гусларских пракси у регији Источно Сарајево“ представља још једну значајну аналитичку целину дисертације, којом кандидаткиња додатно заокружује и продубљује основно истраживачко питање. У

овом делу рада она разматра различите нивое идентификације посредством гусларских пракси, при чему посебну пажњу усмерава на начине извођења, њихово именовање и просторну распрострањеност, сагледавајући их у контексту концепта симболичке географије. Структура поглавља произлази непосредно из анализиране етнографске грађе, па четири потпоглавља представљају четири најизраженије етнографске „тачке“, односно аналитичке целине које су се издвојиле током теренског истраживања: Пале – „центар“ институционалне гусларске праксе; Соколац – „срце Романије“ и симболички центар гусала; Сарајевско поље: „изгубљени“ крај пјевања уз гусле и Источно Сарајево: одржавање континуитета гусларске праксе. На тај начин кандидаткиња не намеће унапред задату аналитичку матрицу прикупљеном материјалу, већ структуру поглавља гради на основу образаца и значења који су произашли из саме грађе. Оваквим приступом кандидаткиња показује да се колективни идентитети унутар проучаваног простора не конституишу посредством једног издвојеног елемента гусларске праксе, већ кроз њихово међусобно повезивање, диференцирање и просторну и симболичку артикулацију. Посматрање начина извођења, именовања и просторног распростирања гусларских пракси у том смислу омогућава да се музичка пракса сагледа и као средство успостављања, потврђивања и преговарања колективних припадности у регији Источно Сарајево.

Дисертација се завршава поглављем „Завршна разматрања“ у којем су сумирана сва претходна поглавља и изнети коначни закључци, као и одређена ограничења и допринос самог истраживања. Након тога следи списак коришћене литературе и извора, као и прилози, односно информације о четири приложене мапе/карте које се налазе у главном тексту.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација Зоране Гује Дражете представља оригинално и у целости самостално научно дело, засновано на анализи грађе коју је кандидаткиња већински прикупила током теренског истраживања, ослањајући се у појединим сегментима и на праћење медија, а потом је на адекватан начин теоријски и аналитички обрадила. Остварени резултати дисертације пружају искуствену евиденцију о савременим облицима певања уз гусле, као и о ширем комплексу гусларских пракси на подручју Републике Српске, односно Босне и Херцеговине, са посебним фокусом на регију Источно Сарајево.

Научни допринос ове дисертације огледа се, пре свега, у осветљавању до сада недовољно разматраног аспекта гусларских пракси као социокултурног феномена, сагледаног кроз концепт симболичке географије, као и у анализи улоге гусларских пракси у конструкцији

локалних, регионалних и етничких идентитета, који су међусобно испреплетени и прожимају се. Додатни допринос истраживања, у том смислу, видљив је и у дубљем разумевању природе везе између политичког и административног одређења региона и места у Републици Српској, односно Босни и Херцеговини, с једне стране, и гусларских пракси, с друге стране. Специфичност предложеног приступа огледа се у интердисциплинарном повезивању сродних научних области – етнологије и антропологије и етномузикологије. На основу резултата истраживања могуће је сагледати и интерпретирати вишеслојне музичке и ванмузичке елементе који су од значаја за дубље разумевање културних, односно музичких феномена, у овом случају гусларских пракси у проучаваној регији. У том смислу, истраживање представља приступ који има потенцијал да на специфичан начин продуби досадашња проучавања односа музике, места и идентитета у домаћој етнологији и антропологији, истовремено пружајући значајан допринос антрополошком проучавању музике.

Поред научног значаја за област антропологије музике, дисертација има и шири друштвени значај, будући да гусларске праксе сагледава као обухватан и вишеслојан феномен, чије проучавање доприноси проширивању научних сазнања о њиховим савременим облицима, функцијама и значењима. Кандидаткиња гусларске праксе посматра на оригиналан и иновативан начин, превазилазећи њихово свођење на појединачне музичке или извођачке аспекте. У том смислу, ова дисертација представља пионирски покушај свеобухватне анализе гусларских пракси као сложеног музичког и социокултурног феномена, релевантног не само за етнологију и антропологију и етномузикологију, већ и за шири круг друштвено-хуманистичких дисциплина.

6. Закључак

Предложена докторска дисертација „Музика и симболичка географија: гусларске праксе и конструисање идентитета у регији Источно Сарајево у Босни и Херцеговини“ кандидаткиње Зоране Гује Дражете испуњава све стандарде и захтеве које Универзитет у Београду ставља пред докторанде. Дисертација представља оригинално и самостално научно дело којим су у целисти испуњени циљеви и задаци наведени у одобреној пријави докторске дисертације. Констатујемо да су се стекли услови за јавну одбрану дисертације.

Имајући све наведено у виду, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду да одобри усмену одбрану докторске дисертације Зоране

Гује Дразете под називом „Музика и симболичка географија: гусларске праксе и конструисање идентитета у регији Источно Сарајево у Босни и Херцеговини“, за шта су, према нашем мишљењу, стечени сви неопходни услови.

У Београду, 30.09.2026.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Др Бојан Жикић, редовни професор
Одељење за етнологију и антропологију
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Др Слободан Наумовић, ванредни професор
Одељење за етнологију и антропологију
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Др Ана Банић Грубишић, ванредна професорка
Одељење за етнологију и антропологију
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Др Данка Лајић Михајловић, научна саветница
Музиколошки институт САНУ, Београд